

The ox of his friend, etc.

שור רעהו כולי –

OVERVIEW

The גמרא discusses what ר"ע means when he states that הקדש certainly collects from עידית. It cannot refer to a case where an ordinary ox gored an ox of הקדש; for the תורה states that one is liable (only) if an ordinary ox gores שור רעהו¹, inferring that he is exempt if he gores a של הקדש שור. It would seem from the גמרא that we cannot find a case where one pays הקדש for damages. However the exclusion of שור רעהו is written only by קרן, why are not the other מזיקין obligated to pay, if they damaged הקדש?! Our תוספות will discuss this issue.

תוספות asks:

תימה ולוקמה בשן ורגל שהזיק את ההקדש² דהתם לא כתיב רעהו -

It is astounding! Let the גמרא **establish** the ruling of ר"ע that להקדש שן by שן וק"ו להקדש, **by שן** which damaged הקדש, where he will (seemingly) be חייב, **for there** (by שן ורגל) the תורה **does not write** רעהו, so there is no reason to exclude הקדש by שו"ר, as there is by קרן where the תורה writes רעהו explicitly.

anticipates that there may be other reasons why we exclude שן ורגל from paying if they damaged הקדש, and negates them:

ומקרן ליכא למילף דאינה מועדת מתחילתה -

And we cannot derive that שן ורגל is פטור by קרן **from** הקדש (just as קרן is פטור), **since קרן is not initially a מועד** (initially קרן pays only a נזק), that is why it is פטור בהקדש. However, שן ורגל which are מועדין מתחלתן, and are more חמור than קרן, may be חייב by הקדש.

negates an additional possibility to have שן ורגל פטור בהקדש:

ובגזרה שוה³ דתחת נתינה ישלם כסף נמי לא ילפינן דלא נתקבלה אלא לענין תשלומי מיטב -
תחת נתינה of גזרה שוה through the שן ורגל בהקדש of פטור (we should use this גזירה שוה to derive the פטור of שן ורגל from הקדש); **מיטב payments** for all מזיקין, but not to be used for other purposes, including that שן ורגל are פטור בהקדש.

¹ שמות [משפטים] כא, לה.

² One's ox either ate or trampled the property of הקדש.

³ נזיקין (אבות 24) by all (twenty four) מיטב of חוב to derive the גזרה שוה used by גמרא. לעיל ה,א.

גז"ש will now prove his point that תחת נתינה וכו' is a limited תוספות

דאי לכל מילי ליפטרו כולהו מטמון וברשות הרבים וכלים ופסולי המוקדשין⁴ -

For if this גז"ש can be utilized for everything, then let all the מזיקין be exempt from payment if the damaged item was **hidden** (let us derive it from אש which is שו"ר just as ברה"ר if they damaged פטור (פטור בטמון), **and** they should likewise be פטור from damaging **utensils and קרבנות that are unfit** (just as פטורים ברה"ר) (פטור בכלים ובפסולי המוקדשין is בור). The fact that it is not so, proves that the גז"ש of תחת נתינה וכו' is limited only to deriving מיטב, and we cannot derive anything else (including פטור בהקדש) through it. The question remains why are שן ורגל exempt from paying if they damaged הקדש?!

answers; first תוספות establishes the facts that all נזקין are פטור by הקדש, and then later תוספות will explain the reason:

ויש לומר דכולהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי בריש הניזקין⁵ -

And one can say; that all damages are exempt by הקדש as is evident in תלמוד - פרק הניזקין in the beginning of ירושלמי

דקאמר התם במה אנן קיימין⁶ אי בהכשר נזקין⁷ הא תנינא שור רעהו ולא שור של הקדש⁸ -

For the ירושלמי states there; 'what are we discussing? If it is הכשר נזיקין, it cannot be חייב, for we learnt in the משנה 'שור רעהו and not a שור של הקדש' -

ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא נזקין להדיט ואין נזקין לגבוה⁹ -

And if we are discussing damages done by a person to הקדש, he is also not חייב for ר"ה taught there are obligations to pay for damages to ordinary people but there are no damages for הקדש!

אלא באומר הרי עלי מנה לבדק הבית -

It must **only** be in a case **where one said I owe a מנה to the הבית** (improvement of the ביהמ"ק), then he must pay from עידיה. This concludes the citation from the ירושלמי תלמוד. תוספות continues -

משמע דלא משכחת נזקין בהקדש לא בשן ולא ברגל ולא באדם המזיק -

It is evident from this ירושלמי that there can be no laws of damages by הקדש

⁴ חייב there is no מזהב and were redeemed. If they fell into a בור are פסולי המוקדשין since we cannot fulfill the rule of לו. We are required to bury the פסולי המוקדשין and cannot feed it to the dogs. See גמרא לקמן נג,ב ורש"י שם ד"ה מי

⁵ גיטין כו,א.

⁶ The ירושלמי cites there להקדש (as ר"ע states here). The ירושלמי then asks (as does our גמרא) what are we referring to?

⁷ The commentaries explain that הכשר נזיקין refers to damages done by animals (to animals). They are called הכשר נזיקין, because the person by not watching them prepares them to do damage. See the משנה ט,ב 'כל שחבתי בשמירתו'.

⁸ רש"י בתחילת ד"ה שור. See שור רעהו פטור נזקי ממונו בהקדש ירושלמי.

⁹ ר"ה may perhaps derive this from פרט למזיק. See later in this תוספות (footnote # 12).

neither through שן nor רגל nor a person who damages. In all cases they would be - פטור

אלא באומר הרי עלי מנה¹⁰ -

The only way one is liable to הקדש is when he says I am obligating myself to give a מנה for the בית; in that case if he wishes to pay with קרקע it must be עידית.

- נזקין להקדש there is no additional proof that offers תוספות

וכן משמע במתניתין דתנא (לקמן דף ט:): נכסים שאין בהם מעילה¹¹ ואכולהו אבות קאי -

And this is also indicated in our משנה where it is taught that one is obligated to pay if he damaged assets where there is no possibility of מעילה (this excludes property of הקדש), and the משנה is referring to all the אבות (that they are פטור בהקדש) - **ואפילו אנזקין דאדם למאן דאמר מבעה זה אדם -**

And even damages that are done by a person are exempt from payment, according to the one (רב) who maintains that מבעה in the משנה refers to a man. We see from this משנה as well that there is no payment for damaging הקדש.

anticipates a difficulty: תוספות

והא דאמר שמואל בהשואל (ב"מ ד' צט:): כי יאכל¹² פרט למזיק דלא משלם חומש -

And that which states in שמואל שמואל¹³, קודש 'if a man eats' the תורה writes, פרק השואל, 'he has to add a fifth, etc.' the word 'eats' excludes one who damages הקדש; where he does not pay the חומש. One pays the חומש only if he eats the הקדש, but not if he damages or destroys it. This concludes the citation from שמואל.

ומשמע הא קרן חייב -

This indicates that he is only exempt from paying the חומש, however he is obligated to pay the principal; this is in contradiction to what תוספות maintained that there are no payments for damaging הקדש!

answers: תוספות

היינו מדרבנן -

The קרן payment is due only מדרבנן; however התורה, one is entirely exempt from paying הקדש for any damages.

הקדש payments by נזיקין will now explain why there are no תוספות

ונראה דשאר נזקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאדם -

¹⁰ See לבע"ח שכן יפה כחו בנזקין why the ירושלמי is not disturbed by the question (ז,א) אות ו

¹¹ הקדש refers to the prohibition of deriving a benefit from objects which belong to הקדש.

¹² 'ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשתו עליו וגו' פסוק reads. ויקרא [אמור] כב, יד

¹³ The פסוק is actually discussing תרומה; see however later in this תוספות that it applies to הקדש as well.

And it seems that we derive that the other נזיקין (besides קרן and בור) are פטור by הקדש, from קרן (where הקדש is פטור because of רעהו) and אדם (who is exempt on account of כי יאכל) -

ומבור דפטר בו פסולי המוקדשים¹⁴ וכל שכן הקדש -

And also from בור, which is exempt from paying (even) for פסולי המוקדשין, and בור is certainly פטור for actual הקדש. We derive all the other נזקין from these three (קרן אדם (ובר).

תוספות asks:

ואם תאמר היכי ילפינן שן מכולהו מה לשן שיש הנאה להזיקה -

And if you will say; how can we derive שן from all of them (קרן בור ואדם); for שן is stricter **since she derives pleasure when she damages**, as opposed to קרן אדם ובור where there is no הנאה. Therefore even though קרן אדם ובור are פטור by הקדש, nevertheless שן which is stricter should be חייב!

תוספות answers:

ויש לומר דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידיים ממזיק על ידי שילוח בעירה -

And one can say; that it is fitting that a person, who damages with his hands, should be more liable for any loss he causes, **than a damage** which is caused by merely **sending out one's cattle**. The חומרא of שן that יש הנאה להזיקה cannot diminish the חומרא of אדם; where it is the actual person that is doing the damage and not merely his belongings. Therefore אדם is more חמור than שור, and if (even) אדם, who is most חמור, is פטור בפקדו, it (certainly) applies to שן.

תוספות asks an additional question:

וְאִם תֹּאמְרוּ רָעָהוּ דָּכַתְבּוּ רַחֲמָנָא לְמָה לִּי¹⁵ הָא מוֹכִי יֹאכֵל נִפְקָא¹⁶ -

And if you will say; why does the תורה need to write רעהו (to exclude קרן from paying הקדש), when we derive it from כי יאכל -

כדאיתא במסכת מעילה (דף יט.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה¹⁷ -

As it is mentioned in מסכת מעילה that the תורה compares הקדש to תרומה -

מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מיילי דאכילה ומזיק ליה פטור -

¹⁴ See previous footnote # 4.

¹⁵ does not ask why we need to exclude the possibility of deriving it from שור פסולי המוקדשין by בור; for we could not derive it from והמת יהיה לו which is discussing actual הקדש, שור פסולי המוקדשין which is discussing מומן בעלים. [In addition, the פסוק of והמת יהיה לו is necessary (to teach us that "ב)וכי" (בעלים מטפלים בבניה וכו')].

¹⁶ See 'Thinking it over' # 1.

¹⁷ There is a חטא קטן (ויקרא ה, טו) by וַחֲטָאָה in הקדש and it says in [קרח יח, לב] concerning תרומה that תשא עליו חטא.

Just as by תרומה it is written כי יאכל which excludes a מזיק from payment so too by הקדש anything that is edible and is damaged one is פטור - ולא דוקא מידי דאכילה כדאיתא התם¹⁸ -

And not specifically something that is edible is excluded; but rather it excludes all items by הקדש as is mentioned there. The question is once we know that an אדם המזיק is פטור by הקדש, then certainly all other מזיקים are פטור (as תוספות just mentioned); why is there a need for שור רעהו?¹⁹

answers: תוספות

ויש לומר דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש -

And one can say; that if we would not have found explicitly elsewhere that one who damages הקדש is פטור (as we find by שור רעהו) -

לא הוה דרשינן מכי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש לחודיה -

We would not have interpreted כי יאכל to exclude a מזיק completely from payment; but rather only to exclude from paying the חומש alone. However, now that we know that by נגיחה דקדן he is entirely פטור by הקדש (from שור רעהו),²⁰ we can assume that the חומש of מזיק refers to the principal as well as to the חומש.

anticipates a question: תוספות

ואף על גב דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא -

And even though the פסוק of כי יאכל is written concerning תרומה (if a ישראל eats the תרומה which belongs to a כהן), and there the מזיק (if he damaged the תרומה and did not eat it), is חייב for the קרן (not the חומש), since the תרומה is the money of the כהן. Seemingly since we derive the exclusion of הקדש from this same פסוק as תרומה; we should assume that just as a מזיק תרומה is חייב בקרן so too should a מזיק הקדש be חייב בקרן. This would contradict, what was said above!

responds: תוספות

מכל מקום מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו²¹ ומזיקו -

Nevertheless we do not derive from this פסוק of כי יאכל that one who damages

¹⁸ The גמרא there states that if הקדש was נהנה ולא נפגם (it depreciated but no benefit was derived) he is פטור.

¹⁹ קרן אדם ובור שאר נזקין from דם אדם alone, without קרן ובור. seemingly we may (also) be asking on what he previously stated that we derive שאר נזקין from דם אדם.

²⁰ We also know that בור is פטור בהקדש, and therefore we can derive most of the מזיקין (excluding שן [which is הנאה] and להזיקה) that they are פטור by הקדש from אדם. It would therefore follow that the תורה is ממעט שן אדם even from the principal, and we can derive שן from אדם.

²¹ The תשלומי קרן of חייב is not (only) when he ate someone else's תרומה, but rather if a ישראל ate his own תרומה, etc. he is responsible to replenish the amount of תרומה he ate (with a food that can become תרומה), and it is designated as תרומה. In such a case, if he is מזיק his own תרומה he is completely פטור.

התרומה is בקרן, חייב פסוק, for the תשלומין מזיק from a different פסוק, but rather we derive the תשלומין חיוב מזיק תרומה for a פסוק, מזיק תרומה is like one who robs his friend or damages him, where the גזול and מזיק certainly are required to pay. Similarly the מזיק תרומת כהן is causing damage to the assets of a כהן and he must reimburse him. However, by הקדש where no individual is being damaged, only הקדש, then there is no payment due (just as if he damaged his own תרומה).

תוספות anticipates an additional difficulty:

ומיהו למאן דאמר (לקמן כו.) דאיכא כופר²² ברגל²³ לא אתיא מכל הני -

However according to the one who maintains that there is a כופר payment by רגל (as well as by קרן), then רגל cannot be derived from all these (קרן אדם ובור) -

דמה לקרן ואדם ובור דלא משלם כופר בפעם ראשונה -

For קרן אדם ובור are more lenient than רגל, **for they do not pay כופר the first time** they killed;²⁴ however רגל pays כופר the first time it kills because רגל is a מועד מתחילתו.²⁵

תוספות offers a partial solution:

ולרבי טרפון דאית ליה (שם) כופר שלם בתם²⁶ ניהא:

However according to ר"ט who maintains that there can be a complete כופר (even) by a תם it is understood that רגל can be derived from קרן וכו' because it is possible for קרן to pay שלם כופר the first time. We cannot therefore ask that רגל is more חמור for it pays כופר the first time, for according to ר"ט we find that קרן תם can also pay כופר the first time.

SUMMARY

שור by פטור is בור. שור רעהו ולא שור של הקדש of לימוד from the הקדש by פטור is קרן
 from the הקדש by פטור is אדם. והמת יהיה לו of פסוק from the הקדש and פסולי המוקדשין
 for they by פטור are שן ורגל including מזיקים All other. פסוק כי יאכל פטר למזיק
 is רגל. Even though אדם (קרן ובור) from the משלם כופר שלם בפעם ראשונה

²² When an ox gores and kills (three) people and becomes a מועד, and then kills again, the owner is liable to pay כופר to the heirs of the deceased (שמות [משפטים] כא, ל).

²³ According to this מ"ד if a שור tramples a child to death while walking he is liable to pay כופר.

²⁴ שור [שור is פטור for killing a man (גלות, etc.; a person who kills either gets killed or goes to prison), כופר never pay אדם ובור (ולא אדם מועד), and קרן pays only after it becomes a מועד.

²⁵ יותר ראוי להתחייב אדם המזיק וכו' ממזיק ע"י שילוח וכן, that תוספות does not answer here what he answered previously by שן, (יש הנאה להזיקה שן) it is not a חומרא in דין, then we can argue that the סברא of יותר ראוי וכו' is stronger than the סברא of יש הנאה. However here by רגל it is a חומרא in דין (that משלם כופר בפעם ראשונה) then it is a valid פירכא, for a סברא is not stronger than a דין. See מהרש"א (הארוך). See תוספות לקמן כ"ה, ד"ה אני.

²⁶ ק"ו maintains that קרן בוצר הניזק pays a נזק שלם (even) the first time; he derives it from ק"ו. Accordingly if a חם killed a person in the הצר הניזק he will pay a כופר שלם.

nevertheless if we maintains like ר"ט that (בחצר הניזק) we can derive that רגל is also פטור בהקדש.

If one is מזיק the תרומה of a כהן he has to pay the קרן (but not if he is מזיק his own תרומה).

THINKING IT OVER

1. קרן however²⁷; כי יאכל from פטור בהקדש is קרן asks that we can derive that קרן has a חומרא that it is משלם כופר as opposed to אדם המזיק (as תוספות asks concerning deriving רגל since it pays בפעם ראשונה)?²⁸

2. Is the law that there is no payment to הקדש for damages, a rule concerning הקדש, that הקדש does not have the 'right' to claim damages; or is it a rule concerning the מזיקים, that they are exempt from paying damages to הקדש?²⁹

²⁷ See footnote # 16.

²⁸ See סוכ"ד אות יא (דף ז,א) and מהוד"ב (דף ז,א).

²⁹ See חדושי ר"נ אות רכא.